Gen
XXVI
928

XXVI .928

TELOK SEMAWÉ

DE BESTE HAVEN OP ATJEH'S NOORDKUST

BENEVENS

eenige voorafgaande beschouwingen

DOOR

J^HR. J. H. P. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT
GEPENS. KAPITEIN TER ZEE

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1887

Rp 286,820

XXVI 928

TELOK SEMAWÉ

DE BESTE HAVEN OP ATJEH'S NOORDKUST

BENEVENS

eenige voorafgaande beschouwingen

DOOR

J^HR. J. H. P. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT
GEPENS. KAPITEIN TER ZEE

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1887

BAT. GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN

Het was in den aanvang van het jaar 1882 dat zich op Atjeh het gerucht verspreidde, dat de vestiging te Samalangan in het najaar, tijdens den Z.W. moesson, zoude worden opgeheven. Vreemd klonk dat gerucht, hetwelk spoedig daarna op waarheid gegrond bleek, hen in de ooren die vermeend hadden hun plicht te doen door zooveel mogelijk mede te werken tot eene *algeheele* bevestiging van ons gezag op Atjeh's Noordkust en tot eene *onvoorwaardelijke* onderwerping der kuststaatjes.

Met de inkrimping van ons gezag zoude echter op het daarvoor bestemde tijdstip begonnen zijn, indien niet onvoorziene gebeurtenissen dáár ter plaatse, als de berenning en het daarop gevolgd ontzet der benting in September van dat jaar, voorloopig van dat voornemen moesten doen afzien ten einde ons prestige al niet reeds *dadelijk* een gevoeligen knak toe te brengen.

Die gebeurtenissen hadden voor Nederland eene vingerwijzing behooren te zijn om *nimmer* een der bevestigde punten op die kust prijs te geven; doch neen, *hardnekkig*

bleef men volharden bij het «betreurenswaardig» besluit om tot eene inkrimping van ons gezag, tot eene concentratie onzer macht op Atjeh over te gaan, en moest de voorgenomen opheffing onzer vestiging te Samalangan als de voorbode daarvan worden beschouwd.

Moge Samalangan al, uit een zeevaartkundig oogpunt bezien, weinig waarde bezitten doordat de gemeenschap van de reede met den wal in den N.O. moesson veelal zeer wordt bemoeielijkt, en de ter reede vertoevende oorlogschepen van klein charter dan zóó zwaar kunnen slingeren, dat bijv. aan eene behoorlijke bediening van het geschut niet kan worden gedacht, uit een *historisch- en politiek* oogpunt had men die vestiging, mits behoorlijk uitgebreid, versterkt en met goed geschut bewapend, moeten behouden tengevolge waarvan ons gezag, dat met zooveel moeite dáár ingang gevonden had, zich ook in de aangrenzende staatjes: Merdoe, Entjoeng enz. meer en meer zoude hebben uitgebreid.

Door de opheffing dier vestiging hebben wij echter onzen invloed op dat gedeelte der N. kust al meer en meer zien verminderen en bovendien het verloop van kwaadwilligen uit Samalangan, Passangan en Oostelijker gelegen staatjes naar Groot-Atjeh vergemakkelijkt, en alzoo indirect zelven medegewerkt tot het blijvend verzet tegen ons gezag aldáár.

Het is in zooverre nog gelukkig te noemen dat o. a. ook onze benting te Segli niet ontruimd is, want nu houden wij den stroom uit Gigchen enz. ten minste nog eenigszins tegen uit de dagelijks voorkomende beschietingen dier benting door den vijand mag toch wel

worden afgeleid dat zich dáár in de buurt veel ontevredenen bevinden.

Heb ik, tijdens ik nog in dienst was *) en ook later †), de halfslachtige politiek ten opzichte van Atjeh gevoerd, de inkrimping onzer strijdkrachten en de concentratie aldaar steeds afgekeurd en als *noodlottig* beschouwd voor ons prestige in den N.-I. Archipel, met zoovele opofferingen door onze koene voorvaderen verkregen, er blijven mij thans nog enkele indertijd ter loops aangeroerde punten ter nadere bespreking over, die ik alsnog onder de aandacht wensch te brengen van hen die het wel meenen met Vaderland en Kolonien.

Aan de grootste fout welke wij ooit op Atjeh begingen: de concentratie, paart er zich eene welke, indien zij niet wordt hersteld, voor ons van *onberekenbare* gevolgen kan zijn.

Deze is namelijk de opheffing onzer vestiging te Telok Semawé, met andere woorden het loslaten van een punt dat de *sleutel* der N.O. kust mag worden genoemd.

Eene onvergeeflijke fout, doch welke nog te herstellen is!

Mag het opgeven der vestiging te Samalangan *alleen* uit een zeevaartkundig oogpunt eenigszins gewettigd zijn, de opheffing onzer vestiging te Telok Semawé is daarentegen uit geen *enkel* oogpunt te verdedigen. Het bericht daarvan viel mij dan ook als koud water op het lijf, en ik vroeg mij zelf af hoe zulks in het brein van een verstandig mensch is kunnen opkomen? Ik dacht niet anders of wij

---

*) *Nieuws van den Dag* van 16 Juni, 14 Juli en 16 October 1884, met mijn naam onderteekend.

†) In brochure en dagbladen, ook als H. v. S. en als „oudgediende."

zouden gaandeweg geheel Atjeh gaan verlaten, nu wij ook al zulk een belangrijk punt opgaven.

Belangrijk ja, voor ons gezag, voor onzen handel op Atjeh van het grootste belang van welken kant ook beschouwd, hetzij politiek, stratégisch of nautisch; hierop zal ik nader terugkomen.

Gedurende een verblijf van zestien maanden in de Atjehsche Wateren zijn alle reeden ter Noordkust en ook Poeloe Bras meermalen door mij bezocht, en waren voornamelijk de baai en reede van Telok Semawé in de jaren 1882—83 de basis van belangrijke maritieme verrichtingen; ik heb toen de plaatselijke en politieke toestanden aldáár voldoende leeren kennen en aarzel niet om de reede van Telok Semawé als de beste ter Noordkust te verklaren en deze als een veilige en in bijna allen opzichten geschikte haven aan te merken. En dit kan door mij van geen enkele andere reede te dier kust worden gezegd. Neemt men b.v. die van Oleh-leh: in den N.O. moesson is, bij eenigszins harden wind, de gemeenschap met den wal aldaar zeer lastig en zelfs voor sloepen somtijds gevaarlijk, hoewel die reede door het eiland Way vrij wel tegen dien wind gedekt wordt; in den Z.W. moesson kunnen de valwinden uit de zg. kloof met *zulk* een kracht dóórkomen dat ter reede liggende schepen aan het drijven geraken en verplicht zijn, tot steun hunner ankers, stoomkracht aan te wenden; o. a. zijn in 1882 gedurende eene zware bui uit het W.ZW. de kruisers 1e klasse «Koningin Emma» en «Atjeh», door het krabben der ankers, aan het drijven geraakt.

Omtrent geheel opene reeden als bijv. die van Segli

wáár men op vrij grooten afstand uit den wal behoort te blijven en, evenals vóór Passangan, geheel aan de woede van zee en wind is blootgesteld, zal ik maar niet verder uitweiden, in den N.O. moesson is, bij min of meer harden wind, de communicatie van de reede van Samalangan met den wal door de hooge deining zeer lastig en gevaarlijk en spoedig onmogelijk; de kust loopt dáár dan ook vrij steil op.

Thans een enkel woord over Poeloe Bras en de Lembaleibaai ook nog al eens door mij bezocht.

Het is treurig om het te moeten zeggen doch Poeloe Bras staat al evenmin *feitelijk* onder ons gezag als zoovele staatjes, Moekims enz. tot het Atjehsch gebied behoorende, uitgezonderd *misschien* dat gedeelte dat binnen onze concentratielijn gelegen is.

Wij willen onze lijdensgeschiedenis echter niet verder ophalen doch wijzen alleen op de gebeurtenissen welke nog zoo kort geleden op dat eiland hebben plaats gegrepen en waaruit genoegzaam blijkt dat wij er, buiten het Etablissement en den Vuurtoren, eigentlijk *niets* te zeggen hebben.

En zelfs deze enkele punten worden nog bedreigd!

Wat reeds dadelijk in het oog springt wanneer men voet aan wal zet bij het Etablissement aan de Lembaleibaai is, dat dit Etablissement beheerscht wordt door eene heuvelrij, van wáár een ondernemende vijand een *plongeerend* vuur zoude kunnen richten en waartegen *geene* voorzorgen genomen zijn.

Tijdens het kolenladen van mijn o. h. bodem vertoefde ik daar menigmaal aan den wal bij den Directeur, toenmaals

de Officier van Adm. 1e klasse der Kon. Ned. Marine G. H. VERBOON, mijn zóó gastvrijen vriend, en bespraken wij den toestand, ter verbetering van welken hij zich al zoo dikwerf, doch te vergeefs, tot hooger hand gewend had. In het betrekkelijk kleine Etablissement (zg. beschermd door eene rondgaande houten palissadering en enkele ijzerdraadversperringen, en des nachts door dubbele buitenposten bewaakt) moest men steeds op overrompeling of insluiping bedacht zijn, en dit in een tijd waarin de toestand op Atjeh officieël «vredelievend» verklaard was.

Nu is er toevallig gedurende mijne aanwezigheid wel niets voorgevallen, doch het viel mij steeds op dat er zoo weinig of *niets* was gedaan om het Etablissement voldoende te vrijwaren tegen eene overrompeling, en het den vijand *onmogelijk* te maken om het van den heuvelrand af, *zwaar* te kunnen beschieten. En toch zoude al *veel* daarvoor kunnen gedaan worden door het oprichten bijv. van een paar blokhuizen op den heuvelrand, die het Etablissement beheerscht *); die blokhuizen elk door een onderofficier met een twintigtal manschappen bezet, met een of twee mitrailleuses bewapend en aldus onderling als met het Etablissement en den Vuurtoren telefonisch verbonden, zouden èn het Etablissement èn den Vuurtoren voldoende beschermen, de benadering van vijanden kunnen beletten en ook tegenover de bewoners van het westelijk gedeelte des eilands ons gezag beter doen *uitkomen*.

Het garnizoen zoude echter met het oog op de bezetting der blokhuizen, versterkt moeten worden; in de jaren

*) Het is mij niet bekend of men hieraan reeds gedacht heeft.

1882--84 bedroeg dit in den regel ± 90 man (waarbij een 1e luitenant als detachements kommandant, een 2e luitenant, benevens een officier van gezondheid), al gering genoeg als men er de bezetting van den Vuurtoren en de zieken afrekent.

Ware het niet om het lichtbaken, den « Willemstoren », welke ook bovendien den vreemdeling de overtuiging *moest* schenken dat ons gezag op Atjeh *gevestigd* is, dan zoude ik reeds lang het Etablissement op Poeloe Bras opgeheven willen zien, doch tegenover den Atjeher, tegenover *alle* zeevarende natien moeten wij *toonen* dat ons licht dáár « veilig » brandt, dat het zoowel een « baken » blijft voor den zeevarende als een *bewijs* van ons gezag in gindsche streken.

Maar dan ook niet getalmd met eene bevestiging van ons gezag op dat eiland; dat op den heuvelrand beWesten en ten Noordwesten van het Etablissement een paar blokhuizen of andere, met lichtgeschut of wel met mitrailleuses bewapende, versterkingen verrijzen; men versterke het garnizoen en richte sterke wachtposten bij de Noordelijke en Zuidelijke toegangen van het Etablissement op; men zorge voor eene dagelijksche gemeenschap met Olehleh, voor eene telegrafische evenzoo; en wanneer door de kustkampongs eenige weêrspannigheid tegenover ons gezag betoond wordt, of indien zij kwaadwilligen van Groot-Atjeh of van de Westkust afkomstig opnemen dan wel zeeroof plegen, dat dan de oorlogschepen hen *zonder genade* beschieten.

Machtsvertoon en zoo noodig *krachtsbetoon*, dit alleen zal den overmoedigen Atjehers ontzag inboezemen, ons

gezag bevestigen en o. a ook den Willemstoren en het Etablissement op Poeloe Bras tegen verdere aanrandingen beveiligen.

Behalve de Willemstoren biedt het eiland Bras weinig aan dat voor ons van bijzonder belang is.

Wel heeft de heer VERBOON, die tot tweemaal toe Directeur van het Etablissement geweest is, steeds alles in het werk gesteld om gang in de zaken te brengen en te houden, en met beperkte middelen, toch nog veel verricht zoowel in 's Lands belang als ten nutte van het algemeen, o. a. waterputten doen graven, eene kalkbranderij aangelegd, hellingen doen vervaardigen waarop lichte vaartuigen en sloepen kunnen worden nagezien, de kolenloodsen doelmatig doen inrichten enz., doch wat hij, noch iemand, kon verhelpen, en dat steeds ten opzichte van Poeloe Bras een nadeeligen factor blijft, bestaat daarin: dat de baai van Lembalei, waaraan het Etablissement gelegen is, zich niet *eigent* voor het kolenladen der oorlogschepen onder *alle* omstandigheden van weêr en wind, en dit is een *groot* bezwaar.

Wanneer toch de N.O. moesson hard doorstaat, dan kan de zee in die baai, open als zij voor N.O.lk—Z.O.lk winden ligt, zóódanig aanschieten dat de kolenpraauwen niet kunnen laden of wel niet langs zijde der schepen kunnen komen; heeft men nu haast dan is het *zeer* ongerieflijk om op gunstiger gelegenheid te moeten blijven wachten, en alzoo nadeelig voor den dienst. In den Z.W. moesson is er, uitgenomen bij regenbuien, voor het kolenladen geen bezwaar, doch *dan* kan, bij een hevigen en eenigszins lang aanhoudenden valwind van de heuvels,

het schip, door het krabben van het anker, zeewaarts drijven, tenzij men stoom opheeft.

De ankergrond in de Lembaleibaai is steenachtig en daarbij vrij steil oploopend, alzoo een minder betrouwbare hôugrond. Ook raken er wel eens ankers verloren, welke achter een grooten steen gepakt hebbende, niet geligt kunnen worden.

De schepen liggen er in den regel vertuid d. w. z. met een anker zee- en een ander landwaarts uitgebracht, doch in den Z.W. moesson, tenminste wanneer deze in haar volle kracht is, is het houden van stoom of gebankte vuren raadzaam. Dit sleept echter ook weder onkosten na zich, welke o. a. voor een schip van eenigszins groot charter te beduidender zijn als men nagaat, dat elke ton steenkolen te Poeloe Bras ingenomen, het Gouvernement op ± *f* 30 te staan komt.

Vóór ik van Poeloe Bras afstap moet mij nog iets van het hart.

Men make er namelijk der Kon. Ned. Marine geen verwijt van, dat wij dáár onlangs échec hebben geleden, want voor het bewaken van al de uitgangen van Poeloe Bras en van de passages tusschen dit eiland, Midden Eiland en Poeloe Nassy en van de Cedarpassage, waren- en zijn er meestal *geen* voldoend aantal oorlogschepen in de Atjehsche Wateren aanwezig. Men waardeere eerder het personeel onzer Marine dat, hoewel veelal van ontoereikende middelen voorzien, steeds ten volle zijn plicht, ook in die Wateren, heeft betracht.

Men betreure veeleer de *niet*-uitbreiding onzer vloot, tengevolge waarvan o. a. de blokkades in de Atj. Wateren

nimmer *effectief* konden zijn, en waardoor wij tegenover de Atjehers en het buitenland telkens een «belagchelijke» figuur gemaakt hebben.

Men lake, wegens de ginds door ons ondervonden tegenspoeden, in de *eerste* plaats de handelingen derzulken onder onze machthebbenden, die, vergetende dat Nederland eene zee- en koloniale mogendheid is, tot ons verval medewerken door eene uitbreiding, en eene versterking van Legers en Vloot tegen te houden en, zoodoende, Neêrlands macht en aanzien *) tot *nul* terug zullen brengen.

Men betreure onder meer de onverschilligheid welke o. h. a. door de Nederlandsche natie betoond wordt ten opzichte van de positie onzer Marine-machinisten, van de Chefs der Machinekamers aan boord onzer oorlogschepen, op wie eene zóó groote moreele- en geldelijke verantwoordelijkheid rust (lees: drukt) en die als «onderofficier» in dien zoo ondergeschikten rang, hun gezag tegenover minder gegradueerden en minderen op den duur niet behoorlijk zullen kunnen ophouden, terwijl een lotsverbetering den Lande toch zoo weinig zoude kosten tegenover de voordeelen welke zij den Staat reeds in de naaste toekomst zoude opleveren.

En, vraag ik, *welk* voortbestaan zal Nederland, zee- en koloniale mogendheid, na zich slepen met eene ontoereikende Vloot, met een ontoereikend en veronachtzaamd Indisch Leger, *voor welks noodkreten men zelfs in het Moederland doof zoude willen blijven*, voor de noodkreten van een

*) Een *oud-model* oorlogschip Nederland in 1887 *vertegenwoordigende* bij de grootsche en indrukwekkende revue der engelsche Vloot ter reede van Portsmouth!

Leger dat na zoovele jaren van heldhaftigen, onafgebroken doch afmattende strijd, door ziekten ondermijnd, doch steeds met de vlag omhoog, voortdurend uitgetard, eene afwachtende houding heeft *moeten* aannemen; van dat brave Leger, hetwelk door zooveel zelfopoffering bezield en steeds zelfverloochening betrachtend, helaas! noch steeds eene *afdoende* verbetering van den toestand: reorganisatie en uitbreiding, benevens eene zoo *ten volle* verdiende waardeering verbeidt!

Gezag, wáár zijn uwe soldaten, waar blijven uwe schepen? Insulinde, wáár zijn uwe naar de eischen des tijds bewapende forten, waaraan zelfs bij de concentratie op Atjeh niet eens schijnt te zijn gedacht?

Een beschamend gevoel moet, dunkt mij, het Nederlandsche Volk bij al deze herinneringen bekruipen!

Mais, revenons à nos moutons!

Noch de reede van Oleh-leh, noch de Lembaleibaai op Poeloe Bras zijn alzoo in mijn oog geschikt voor het onder *alle* omstandigheden, innemen van kolen. De binnenbaai van het eiland Way biedt alleen daarvoor de noodige waarborgen aan *); om welke reden indertijd aan anderen en, nu niet lang geleden nog, aan de HH. W. van Rees c. s. de concessie tot het oprichten van een kolendepôt enz. aan die baai niet is verleend, is mij niet bekend; doch de flinke ondernemingsgeest welke sommige onzer jeugdige landgenooten bezielt en waarvan de Staat toch ook indirect zijne voordeelen zoude kunnen genieten, moest *te meer* worden gewaardeerd, *te eerder* worden aangemoedigd

*) Regendagen natuurlijk uitgezonderd.

wanneer die, in *eigen* kring in praktijk gebracht, zoowel aan het Gouvernement als aan landgenooten ten goede kan komen.

In de binnenbaai van Poeloe Way ligt men, zoowel in den N.O. als Z.W. moesson, geheel beschut; de schepen zouden zich daar, langs te maken steigers of kaden, aan den wal kunnen vastmeéren, en de ons goedgezinde eilandbewoners zouden er onze vestiging met ingenomenheid begroeten.

Ik hoop het geduld mijner lezers met deze voorafgaande beschouwingen niet te veel op de proef te hebben gesteld, doch wil thans overgaan tot eene nadere bespreking van het punt hetwelk mij het *belangrijkst* toeschijnt, namelijk de baai en de haven van Telok Semawé.

In *Het Nieuws van den Dag* van 12 Febr. 1886 werd door mij meer in algemeene trekken op de voortreffelijkheid van die baai en reede gewezen, thans zal ik dienaangaande meer in bijzonderheden treden.

De baai van Telok Semawé ongeveer zes duitsche of geographische mijlen bewesten Diamantpunt (de N.Oostelijke punt van Sumatra) gelegen, is als voor het handelsverkeer aangewezen; de kust ten Westen dier baai wordt ingenomen door het Staatje Telok Semawé, de zuidelijke grenzen vormen het gebied der Staatjes Bayoe, Gedoeng (Kedong), Kerti enz. allen, behalve Gedoeng, indertijd met ons bevriend en het Nederlandsch Gezag erkennend. Deze toenadering tot- en onderwerping aan dat Gezag was voor een groot deel te danken aan de tactvolle handelingen van den tegenwoordigen Resident der Oostkust van Sumatra, de heer G. A. Scherer, die eerst als Controleur der 1e klasse, later als Assistent-Resident vele jaren te Telok Semawé

heeft doorgebracht en met de leiding der politieke aangelegenheden op Atjeh's Noord- en N.O. kust belast was.

De voordeelen door diens toewijding, door de flinke houding der bezetting van Telok Semawé en door den krachtdadigen steun der Marine verkregen, gingen helaas! echter weder verloren door de opheffing onzer vestiging aldáár. Zij gingen verloren door de wederovergave van den zg. sleutel der N. O. kust van Atjeh aan inlandsche, voor het oogenblik nog niet genoegzaam betrouwbare handen, aan personen die van hunne bekwaamheden of algeheele toewijding aan onze belangen nog geen blijken hadden gegeven, en die, hoewel met zooveel moeite op den goeden weg gebracht thans, tengevolge onzer onnadenkendheid, weder van dien weg zullen afdwalen en, met onze handelingen in Groot-Atjeh bekend, al meer en meer den eerbied voor een «schijn gezag» zullen gaan verliezen, indien wij de door ons begane fout ten minste niet intijds herstellen.

De hoofdkampong Telok Semawé ligt op eene landtong door eene op vele plaatsen diepe lagune van den vasten wal gescheiden dus, om zoo te zeggen, op een eilandje.

Even voorbij de kampong waren laatstelijk de woning van den Maharadja en onze vestiging met de bij deze behoorende benting gelegen, over laatstgenoemde voerde in de jaren 1882—84 de wakkere kapitein P. Vinkhuyzen het bevel, die er, met een betrekkelijk klein garnizoen, tijdens de bedreiging van Telok Semawé en der vestiging door de Passangers, en omgeven van z. g. vrienden die echter niet al te best te vertrouwen waren, wel eens dagen van spanning heeft beleefd.

Voor eene wandeling van het strand tot de plaats waar onze vestiging lag, zijn ± 15 minuten noodig, doch ze is op de heete uren van den dag niet aanlokkelijk daar de kunstweg over een zand- en steenrits loopt en, wegens gebrek aan geboomte, niet het minste lommer aanbiedt. Het was dan ook een ware verkwikking aan het eind van dien weg te zijn gekomen, en onder het geboomte en bij den weelderigen plantengroei, welke de vestiging gedeeltelijk omgaf, wat af te koelen en te bekomen, om vervolgens met onze goede en gulle vrienden der landmacht en den gastvrijen ass.-resident SCHERER een uurtje in gezelligen, aangenamen kout door te brengen.

Na den terugmarsch werden dan, vóór het naar boord gaan, gewoonlijk eenige oogenblikken bij den heer ATKINS, toenmaals agent der Atjeh-leverantie, verpoosd, die ons in zijne aan het strand gelegen woning steeds hartelijk welkom heette. Deze energieke en ondernemende Engelschman trachtte, bij zijne eigene werkzaamheden, ook steeds voor het algemeen belang nuttig te zijn. Zoo werd o. a. door zijne bemoeiingen en die van den heer SCHERER eene telefonische gemeenschap tusschen het strand en de benting tot stand gebracht, voorts hield hij zich vol ijver bezig met het onderzoek naar goed drinkwater door het doen van boringen op het erf achter zijne woning gelegen enz. Dat door zoo iemand daar, ook als handelsman, goede zaken werden gemaakt, geen wonder; de stapels katoentjes, hoofddoeken, slèndangs enz. welke zijn magazijn bevatte, verdwenen dan ook even spoedig als zij aangevoerd waren en vonden voor een groot deel hun weg naar de Gayoe- en Battaklanden waar ze, zooals hij

mij verzekerde, met goedklinkende dollars of peper werden betaald. Wel een bewijs dat er daar voor ondernemende *landgenooten* ook veel voordeel zoude te behalen zijn geweest en nog te behalen is, want de behoefte aan zulk soort artikelen als hier bovengenoemd zal zich ginds ook wel steeds doen gevoelen en kan men alzoo van een grooten afzet verzekerd zijn.

Zooals ik hiervoren opmerkte werd indertijd door mij gewezen op de voortreffelijke ligging der baai van Telok Semawé, waar tegelijkertijd honderde schepen en vaartuigen een goeden ankergrond kunnen vinden en de kleinere schepen en vaartuigen zeer digt onder den wal kunnen liggen; waar zelfs bij aanhoudenden harden Noordoostelijken wind, de gemeenschap van de reede met den wal kan worden onderhouden langs de lagune welke niet alleen voor sloepen en ligte vaartuigen, doch ook voor kleine zeeschepen toegankelijk en bevaarbaar is.

Het is alleen in den Noordoost moesson dat de communicatie van de reede met het *strand*, wanneer het hard waait en eenige deining ontstaat, bemoeielijkt kan worden; aangezien de zeebodem daar echter geleidelijk oploopt, zoo is die deining of zee er nimmer zoo hoog als bijv. ter reede van Samalangan waar het ankerplateau ten gevolge van het steil afloopen der kust, meer hellend is. In het jaar 1883 was men ter reede van Telok Semawé met den bouw van een houten landhoofd gereed gekomen dat, hoewel in den Z.W. moesson van groot gemak voor de sloepen, gedurende den N.O. moesson echter wanneer er wat zee stond, niet aan het doel beantwoordde. Ten einde ten allen tijde partij van een dergelijk hoofd te

kunnen trekken, zoude dit dan ook tegen den aanslag der zee beschermd moeten worden door een steenen dam of golfbreker op ± twee vademsdiepte aan te leggen, en het hoofd omsluitende als een boog waarvan de koorde loodrecht staat op de Noordoostelijke windstreek.

In den Z.W. moesson ligt men ter reede van Telok Semawé zoo veilig en rustig dat men zich op een binnenmeer zou wanen en dit is lang niet het geval, zooals ik reeds vroeger zeide, met de Westelijker gelegen reeden van Atjeh's Noordkust.

Voor stoom- en zeilschepen, voor mailbooten welke den wil hebben naar de Straits Settlements, China, Japan enz., of wel hunne terugreis van dáár langs straat Malakka nemen en koers stellen naar de Cedar passage of dicht beNoorden de eilanden Way en Bras langs willen loopen, zoude Telok Semawé ook, als aanleg- of vlugthaven van groot nut kunnen zijn ten einde aldáár eventueele avarijen te herstellen of wel proviand aan te schaffen en zich van kolen of water te voorzien. Penang ligt nu, wel is waar, slechts ongeveer 24 uren stoomens van Telok Semawé verwijderd, doch nagenoeg regt Oost, alzoo voor schepen welke op de tehuisreis zijn: uit den koers, terwijl zij daarentegen, Diamantpunt te boven zijnde, slechts weinig van hunnen Westelijken koers zouden behoeven af te wijken om eene goede en veilige haven *ten onzent* te vinden, wel te verstaan wanneer Telok Semawé werd zooals ik het zoude wenschen; de verwezenlijking van welk ideaal, dunkt mij, voor eene ondernemende natie voorzeker zeer wel mogelijk zoude zijn.

Is uit een staatkundig oogpunt, en met het verleden

voor oogen, eene vestiging te Telok Semawé als zeer belangrijk voor ons gezag te beschouwen, zij zoude, mits op meer «uitgebreide» schaal aangelegd en «flink» versterkt, er ook veel toebijbrengen om de meer om de Oost gelegen staatjes zooals Gedoeng, Kerti, Simpang Olim enz. *in toom* te houden en haar invloed, binnenslands door zelfs tot Edi doen gevoelen.

Ook de naar het schijnt erfelijke annexatie-lust der Passangers zoude door *zulk* een maatregel wel voor *goed* bedwongen worden.

De gebeurtenissen in de jaren 82—83 komen mij hierbij weder in herinnering. Indien wij toen te Telok Semawé geene vestiging met benting hadden bezeten en onze strijdkrachten in de Atjehsche Wateren niet door een paar groote kruisers waren versterkt, dan zouden de Passangers een groot gedeelte der Noordkust in vuur en vlam hebben gezet, tuk op roof en op machtsuitbreiding als zij waren; zij zouden zich niet hebben laten weêrhouden om zich in het bezit te stellen van dat staatje en van Tjoenda en allicht zouden zij thans ook nog heer en meester zijn van Kloempang Doea.

Hunne pogingen werden toen echter verijdeld en zij weder verdreven uit Kloempang Doea, welk landschap zij zich eenige jaren te voren op onrechtmatige wijze hadden toegeeigend. Thans steken zij echter weder meermalen het hoofd op zooals o a. blijkt uit hunne bemoeiingen met de aangelegenheden van het staatje Tjoenda enz.; niets belet hun thans dan ook «daadwerkelijk», nu de vestiging enz. te Telok Semawé opgeheven is, om op dat gedeelte der Noordkust weder opnieuw den boventoon te verkrijgen en aanmatigend te werk te gaan.

Ook mag de strategische waarde van een punt als Telok Semawé niet uit het oog worden verloren daar het, indien daartoe ingericht, bij eventueele kleine expeditien naar de meer Oostelijk gelegen staatjes of naar de Oostkust, als eene zeer geschikte verzamelplaats enz. voor troepen kan worden aangemerkt.

Beter ook dan ergens anders zouden de daar gestationneerde oorlogschepen, door een *spoedig* verschijnen vóór het gedeelte der kust begrepen tusschen Passangan en Diamantpunt, de zeerooverij in die buurt kunnen tegengaan en welke vooral nabij de monding der Djamboe-Ayer rivier meermalen op zoo brutale wijze gepleegd wordt.

Wat hiervoren ten opzichte van Samalangan door mij werd aangevoerd geldt eveneens voor Telok Semawé, namelijk dat de opheffing der vestiging te dezer plaatse het verloop van kwaadwilligen en ontevredenen uit de naburige Oostelijk gelegen staatjes en van de Oostkust naar Groot-Atjeh niet weinig in de hand zal hebben gewerkt.

En wat zoude er al niet van Telok Semawé te *maken* zijn indien eene doortastende Regeering door ondernemende energieke mannen werd gesteund. Het spreekt van zelf dat eene «daadwerkelijke» herbevestiging van ons gezag en de vergemakkelijking en uitbreiding van het handelsverkeer dáár ter plaatse *in den aanvang* zeer kostbaar zullen zijn, aangezien verscheidene inrichtingen enz. zullen moeten worden tot stand gebracht, doch slechts te kiezen hebbende tusschen twee kwaden dan kieze men het minste, m. a. w. men getrooste zich groote geldelijke opofferingen van tijdelijken aard ten bate van ons overwicht en van onzen handel in den N.-I. Archipel in het algemeen, terwille

van ons gezag in het Gouvernement van Atjeh en *Onderhoorigheden* in het bijzonder Dergelijke belangen gaan vóór alles en mogen nimmer aan geldelijke bezwaren, welke bovendien slechts korten tijd reden van bestaan hebben, worden opgeofferd, anders zullen wij nimmer ons prestige in den N.-I. Archipel zien herleven, en dit is toch voor den bloei onzer Koloniën van het grootste belang, voor de welvaart en de toekomst van Nederland een *eerste* vereischte, want dat Nederland staat of valt met zijne Koloniën, zulks is door kundige en ondervindingrijke landgenooten reeds zoo dikwerf aangetoond dat eene herhaling hunner beweringen mijnerzijds wel overbodig mag heeten.

Acht ik het ter herwinning van den verloren invloed op Atjeh's Noord- en Noord-Oostkust een *eersten* plicht om, zoodra wij maar weder eenigzins daartoe in staat zullen zijn, ons op nieuw, doch alsdan *flink* en *sterk*, te Telok Semawé te vestigen; aan den anderen kant zullen voorbereidende maatregelen om van Telok Semawé eene bloeiende handelsplaats te maken der omringende bevolking voorzeker welgevallig zijn, haar het uitzicht geven op meerdere welvaart en tot tevredenheid stemmen, en tevens aan de Engelsche en andere vreemde natiën doen begrijpen, dat het ons *ernst* is om vasten voet op Atjeh te behouden en wij er niet aan denken dat gewest ooit «vrijwillig» te verlaten.

Mij den plaatselijken toestand te Telok Semawé van drie of vier jaren geleden in het geheugen roepende, zoo zullen er om het hierboven aangeduide doel te bereiken wel ingrijpende. groote verbeteringen aldáár noodig zijn.

Eene der eerste verrichtingen zoude moeten bestaan in

het ophoogen van een gedeelte van het terrein met vruchtbare aarde; welke van den vasten wal gemakkelijk aan te brengen is, ten einde ook dat gedeelte geschikt te maken voor eene beplanting met geboomte en heesters. Tegelijkertijd zouden ook, zoo noodig, de kleine inhammen der lagune welke min of meer in het eilandje doordringen, kunnen worden afgedamd en gedempt.

Met deze werkzaamheden gereed gekomen zijnde, of zoo mogelijk onderwijl deze plaats vinden, zoude tot het bouwen van een steenen fort en kazerne benevens van steenen woningen voor officieren en ambtenaren kunnen worden overgegaan, en een kolendepôt ten dienste der tot het station behoorende oorlogschepen moeten worden opgericht; dit laatste ter vermijding van eene anders gedwongen reis naar Poeloe Bras of Penang welke zooveel meer onkosten na zich sleept en bovendien de schepen te lang aan den stationsdienst onttrekt.

Op de N.O. punt van het eilandje zoude voorts eene kleine vuurtoren of een havenlicht moeten worden opgericht, en op den Westelijken heuvelrand (Boekit Berdoen) eene «uitkijk» met vlag- en seintoestellen, beschermd door een versterkt en met achterlaadkanons van klein kaliber, dan wel mitrailleuses, bewapend blokhuis; dit laatste, zoowel als de vuurtoren of het havenlicht, telefonisch met het Fort te verbinden.

Eene telegrafische gemeenschap van de vestiging met Kota-Radja en Edi zoude natuurlijk ook tot stand behooren te worden gebracht en, mocht er nog eenmaal een kabel tusschen Penang, Oleh-heh gelegd worden, dan zoude Telok Semawé ook, hoewel niet rechtstreeks, met Penang

verbonden zijn, dat voor het handelsverkeer van groot belang zoude wezen.

Het spreekt van zelf dat bij dat alles ook aan een goed ingericht havenkantoor zal behooren te worden gedacht.

De communicatie tusschen het eiland en den vasten wal zoude voorloopig kunnen worden vergemakkelijkt door het leggen eener vlotbrug over het smalste gedeelte der lagune; deze brug evenwel zóó in te richten dat het middengedeelte, zoo noodig, tijdelijk kan worden ingeschoven of weggenomen. Een blokhuis bij die brug, en met een paar mitrailleuses bewapend, zoude deze voldoende beschermen en tevens de veiligheid der nederzetting aan den kant der lagune genoegzaam waarborgen; bovendien, telefonisch verbonden wordende met het Fort, zóo zoude er toch, indien noodig, van deze zijde onmiddelijk hulp komen opdagen.

Naarmate de behoefte zich daaraan deed gevoelen, zouden er in bedoelde lagune eenige steigers of kaden, waaraan kleine zeeschepen zich konden vastmeêren, en geschikte aanlegplaatsen voor sloepen, kunnen worden gemaakt.

Wanneer wij door energieke en krachtige handelingen den Atjehers ginds weder toonen dat wij *willen* en *kunnen*, als de ondernemingsgeest dan weder ontwaakt, dan zullen zij zich ten laatste wel in het onvermijdelijke leeren schikken en meer en meer met vertrouwen tot ons toenaderen.

Genieten *zij* daar ook eenmaal van de voordeelen welke een belangrijke in- en uitvoerhandel steeds oplevert, dan zoude die vestiging zich allengs, zonder gevaar, nog verder aan de overzijde der lagune b.v. kunnen uitbreiden

want het eigenbelang der handeldrijvende en winstbehalende inlandsche bevolking zal dan al van zelf mede brengen dat deze ons niet zal bemoeielijken, en dientengevolge indirect medewerken tot het doen vastwortelen van ons gezag op de Noord- en N O. kust

Zoo ten opzichte van Telok Semawé *flinke* maatregelen worden genomen en *uitgevoerd*, dan twijfel Ik niet of er zouden zich ook spoedig eenige particuliere personen nederzetten om hun voordeel te zoeken in het leveren van kolen, proviand enz. aan eventueel binnenvallende schepen, of wel in den ruilhandel met de bevolking der naburige Staatjes. Een beduidende in- en uitvoerhandel zoude dan al spoedig in het leven worden geroepen.

Ik erken volmondig dat eene herschepping van Telok Semawé, zoo als ik die mij heb voorgesteld, veel tijd en geld zal kosten, doch de tijd heeft men voor *niet* en, zooals ik te voren opmerkte, over financieele bezwaren van tijdelijken aard *moet* worden heengestapt wanneer groote algemeene belangen in het spel zijn.

En wij zullen ons trouwens nog wel *zwaardere* geldelijke opofferingen tijdelijk *moeten* getroosten om het prijsgegeven terrein en den verloren invloed op Atjeh te herwinnen, en *ginds* ons gezag op nieuwen, *doch hechteren*, grondslag te bevestigen.

Om den handel te gemoet te komen zoude, bijaldien er bezwaren mochten bestaan om Telok Semawé tot eene «vrijhaven» te verklaren, er dan toch slechts een minimum van in- en uitvoerrechten moeten worden geheven; moge hieruit al geen noemenswaardig voordeel voor de schatkist voortvloeien, aan handel en scheepvaart in het algemeen

en aan de inlandsche bevolking in het bijzonder zoude zulks ten minste *zeer* ten goede komen en bovendien het handelsverkeer bevorderen.

Mochten er onder mijne lezers enkelen of meerderen zijn die minder gunstig dachten over den gezondheidstoestand te Telok Semawé waar enkele malen wel eens zware koortsen heerschen, dan vraag ik hun welke kustplaats in N. I. *volmaakt* gezond is te noemen en of men niet bijna *overal*, hetzij met epidemiën of met malaria en intermitteerende koortsen te kampen heeft. Wordt Tjilatjap dan *verlaten*, wegens den ongezonden toestand aldaar? neen gelukkig niet, want alle punten welke het indringen van een buitenlandschen vijand zouden kunnen vergemakkelijken, behooren *zorgvuldig* te worden bewaakt en daartoe behoort ook Telok Semawé, de sleutel van Atjeh's Noordkust, daarom behoort aldaar een steenen fort te verrijzen dat, bewapend met vèrdragend achterlaad geschut en geteund door een garnizoen van minstens 300 man den Atjehers ontzag, aan eene vreemde mogendheid eerbied voor onze rechten kan inboezemen.

Dan, doch ook *dan* eerst vermag de Nederlandsche vlag hare banen ginds weder «fier» te ontplooien ten teeken dat Nederland den toestand *beheerscht* en *feitelijk* heer en meester is op dat gedeelte van Atjeh's N. kust en dit *blijven* wil.

Kan de Nederlandsche natie nooit genoeg de nagedachtenis eeren van hen die op Atjeh den heldendood stierven; nimmer genoeg hulde toebrengen aan de dappere en bekwame legerhoofden die ons ginds op het pad der overwinning hebben geleid; aan den anderen kant zij ook uitbundigen lof toegezwaaid aan die Hoofd- en verdere

Ambtenaren bij het Civiel Bestuur die, hoewel onvoorbereid op een z.g. «vredelievenden» toestand, doch met een militairen geest bezield, onversaagd op hun doel afgingen voor geen gevaar of zelfopoffering terugdeinzende, en die met rechtmatigen trots mogen wijzen op hunne kameraden die ginds op het veld van eer «gebleven» zijn.

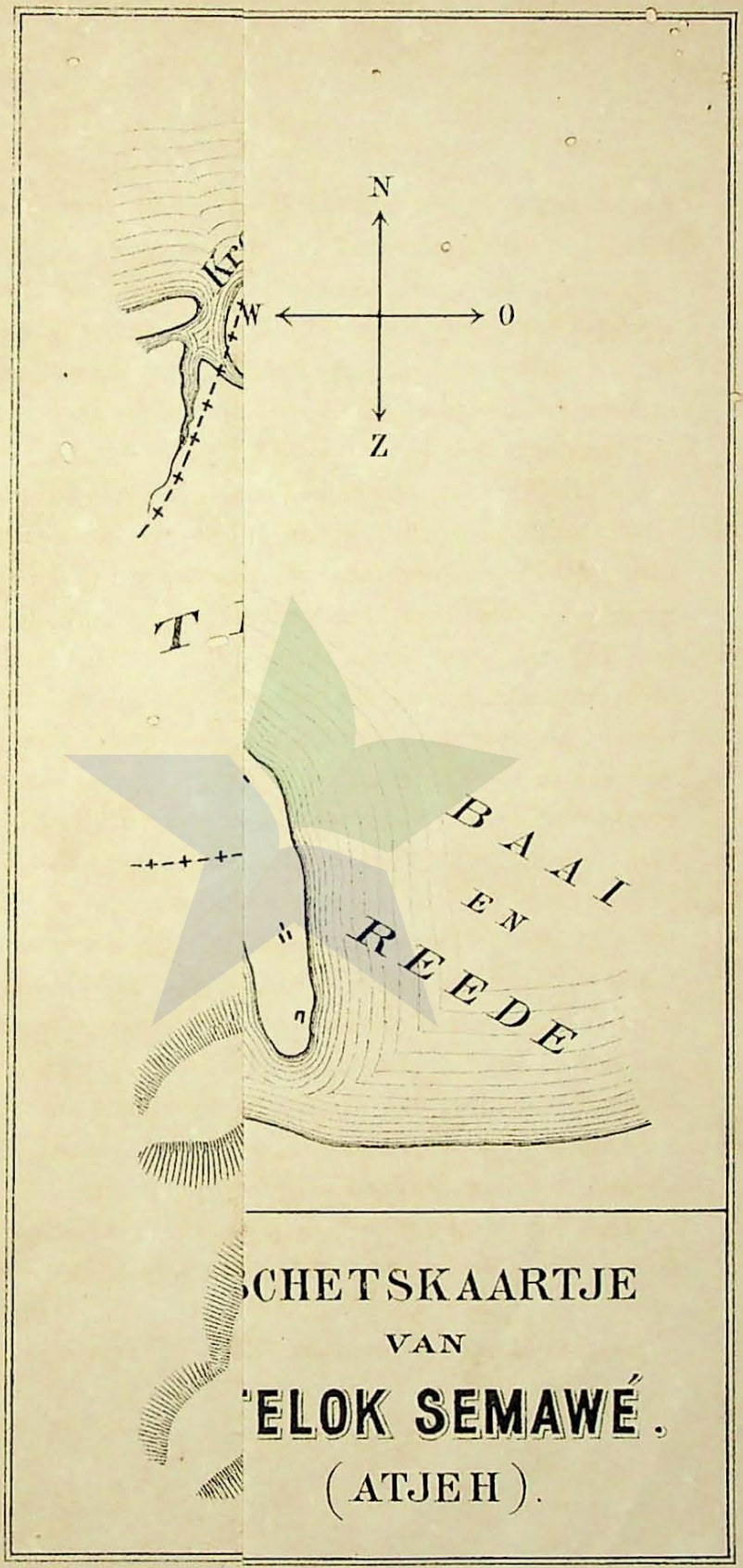
Thans nog een laatste woord.

Wordt ginds en elders in den N.-I. Archipel ons gezag eerst weder behoorlijk bevestigd zooals het eene tweede koloniale Mogendheid *betaamt*, dan zal de ondernemingsgeest van vele onzer landgenooten die thans allicht nog huiverig zijn om «geld en goed» te wagen, zich wel niet onbetuigd laten; dan zal onze handel weder kunnen bloeien als voorheen, want wáár ter wereld is er behalve wellicht in de Transvaal, voor ons, Nederlanders, een zóó vruchtbaar en ruim arbeidsveld te vinden als wel in onze *eigene* prachtige en rijke bezittingen in Oost en West!

Wanneer Neerland's gezag eenmaal weder op «hechte» wijze in den Indischen Archipel zal zijn gegrondvest, en Leger èn Vloot de noodige uitbreiding zullen hebben erlangd om zich *overal* geheel van hunne taak: de *strenge* handhaving van dat gezag, te kunnen kwijten, *dan* ligt er nog eene schoone toekomst voor Nederland en zijne kolonien in het verschiet, want Nederland is *rijk*, rijk zoowel aan *geld* als aan *krachtige* mannen en *flinke* jongelingen.

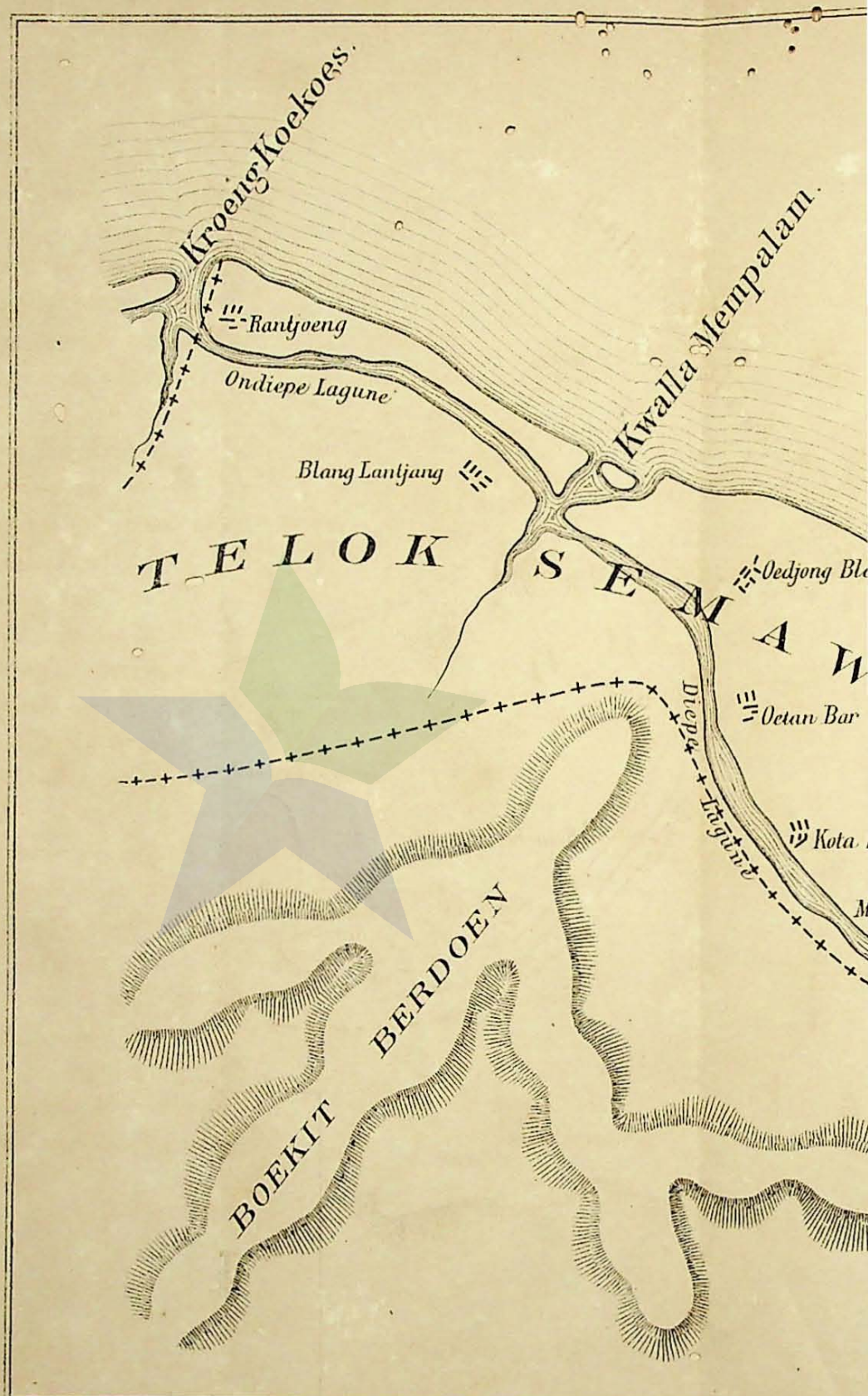
Moge het alsnog *dien* weg opgaan, doch dat er gehandeld worde vóór het *te laat* is, want de tijd dringt!

's-Gravenhage, 4 Augustus 1887.

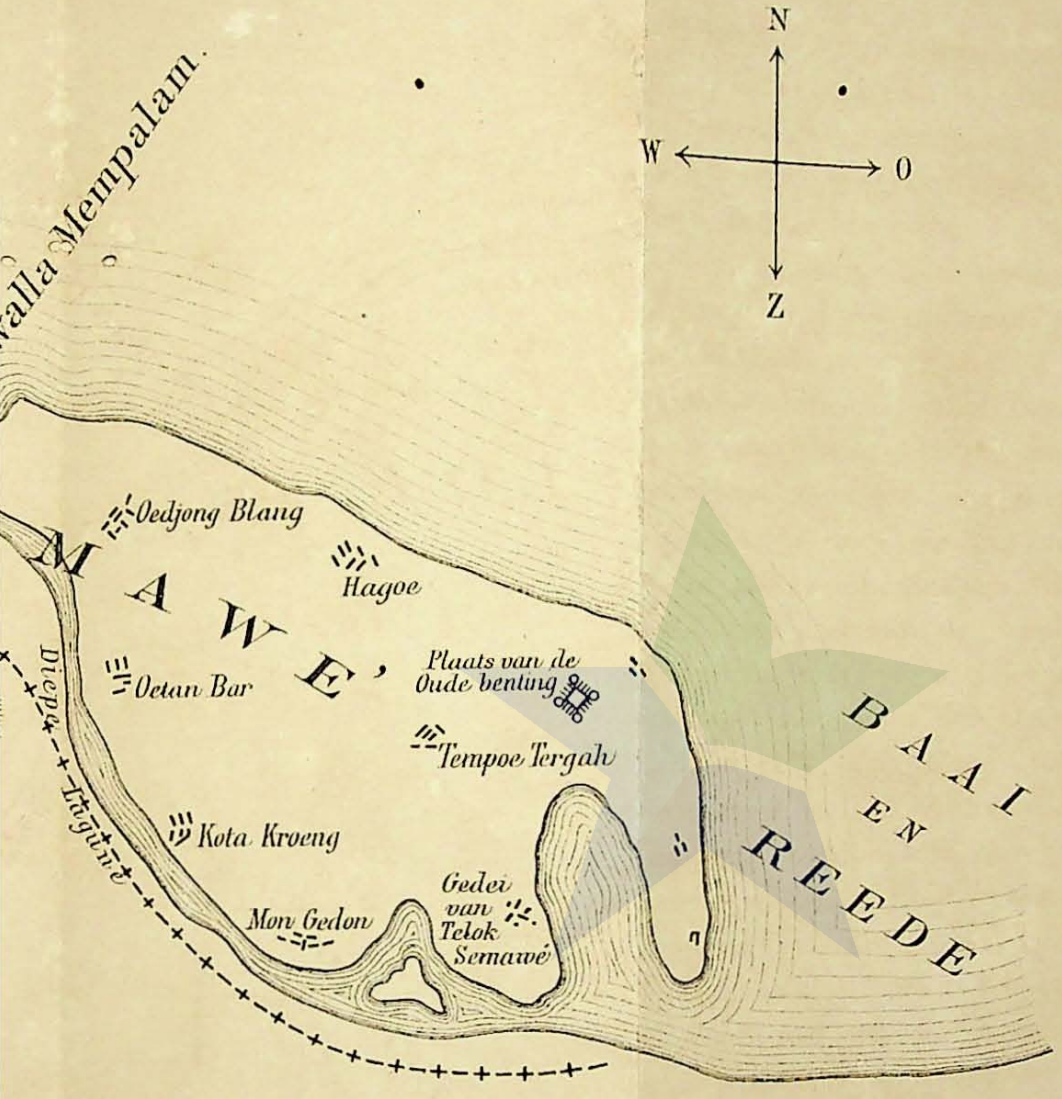

SCHETSKAARTJE
VAN
'ELOK SEMAWÉ.
(ATJEH).

Noot. De plaatke in het geschrift wordt bedoeld.

Noot. De plaats der oude benting op dit schetskaartje aangegeven, is

SCHETSKAARTJE VAN TELOK SEMAWÉ. (ATJEH).

-je aangegeven, is niet die van de benting welke in het geschrift wordt bedoeld.

Door W. P. VAN STOCKUM & ZOON te 's Gravenhage is uitgegeven:

J. P. SCHOEMAKER, 1e Luit. der infanterie van het O.-I. leger, **Schetsen uit den Atjeh-Oorlog 1873—82** . . . . . *f* 1.40

Inhoud: Vaandelepisode bij het gevecht van Lemboe. — Verovering van Soerian. — Verovering van Lambaroe. — Het spook. — Overrompeling van een Atjeesche wacht. — Onze Amboineesche soldaten. — Sarina. — Gestraft en beloond. — Tocht naar Lepong onder den Majoor Diepenheim. — Bivak te Analaboe. — Gevangenneming van een Atjeesch hoofdman. — Een nacht op de voorposten. — Eene Atjeesche vrouw; karakterschets. — Het patrouillegevecht bij Tiot-Rang; episode uit het burgerlijk bestuur. — Gevecht bij Langoed.

Jhr. C. A. VAN SYPESTEYN, Het merkwaardig beleg van Ostende, 5 Juli 1601—22 September 1604. Met een kaart. . . . . *f* 1.50

F. L. GEERLING, gepens. Vice-Admiraal, **De provincie Suriname. 1887** . . . . . *f* 0.80
